सन्थाल जातिको शिक्षामा आर्थिक क्षेत्रको प्रभाव

(बिर्तामोड नगरपालिका, गरामनी झापाको एक अध्ययन)

शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग,

मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अर्न्तगत

चौथो सेमेष्टरको आंशिक आवश्यकता

पुरा गर्नको लागि तयार पारिएको

सोधकर्ता : दिक्षा आचार्य

शैक्षिक श्रेणी : एम.ए. चौथो सेमेष्टर

त्रि.वि. रजिष्ट्रेशन नं.: ६-२-४६७-००५४-२०१४

चौथो सेमेष्टर परीक्षा नं. : २८३१८६

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

सिफारिश पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रम अनुसार स्नातकोत्तर तहको उपाधिको आंशिक आवश्यकता पुरा गर्नको लागि मानविकी संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागकी छात्रा श्री दिक्षा आचार्यले मेरो निर्देशनमा "सन्थाल जातिको शिक्षामा आर्थिक क्षेत्रको प्रभाव, झापा जिल्ला बिर्तामोड न.पा, का सन्थाल जातिहरुको समाजशास्त्रिय अध्ययन" विषयको शोधपत्र तयार गर्नु भएकोले अन्तिम मूल्याङ्कनका लागि मूल्याङ्कन समितिमा पेश गर्न सिफारिस गर्दछु ।

....

प्रा, डा.सुरेन्द्र मिश्र

शुपरीवेक्षक

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग,कीर्तिपुर

मिति : २०७८/११/१९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रम अनुसार स्नातकोत्तर तहको उपाधिको आंशिक आवश्यकता पुरा गर्नको लागि मानविकी संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागकी छात्रा श्री दिक्षा आचार्य ले प्रस्तुत गर्नुभएको "सन्थाल जातिको शिक्षामा आर्थिक क्षेत्रको प्रभाव" शिर्षकको अध्ययन झापा जिल्ला बिर्तामोड न.पा. का सतार जातिहरुको समाजशास्त्रिय अध्ययन विषयको शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिद्धारा स्वीकृत प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति	**हस्ताक्षर**
डा. युवराज लुइँटेल विभागीय प्रमुख	....
प्रा, डा.सुरेन्द्र मिश्र शोध शुपरिवेक्षक	....
वलराम आचार्य बाह्य परीक्षक	....

मिति : २०७८/११/१०

आफ्नो भनाई

त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय विभाग मानविकी संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्रीय विभाग अर्न्तगत समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह उपाधीको सोधपत्र अनिवार्य प्रस्तुत गर्नुपर्ने प्रावधान अनुरुप यहाँ "सन्थाल जातिको शिक्षामा आर्थिक क्षेत्रको प्रभाव" को बारेमा झापा जिल्ला बिर्तामोड न.पा. गरामनि वडा नं. ७ का सतार जातिहरुको सामाजिक, राजनैतिक र आर्थिक पक्षले उनिहरुको शिक्षामा पारेको असर बारे अध्ययन तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रमा त्रुटि नहोस भन्ने उद्देश्यले आफुले प्राप्त गरेका सैद्धान्तिक ज्ञानहरुको आफ्नै विवेकले भ्याएसम्म मिहनेत एवं प्रयास गर्दै व्यवहारिक रुपमा प्रयोग गरेकी छु । यो सोधपत्र मेरो पहिलो प्रयास भएकोले यसमा कमीकमजोरी नहोला भन्न सकिदैंन । यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा आफ्नो व्यस्तताको बावजुदपनि समय निकालेर यथासम्भव सरल भाषामा मार्ग दर्शन गर्नुहुने शोध निर्देशक डा.शुरेन्द्र मिश्रा सर प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । यसका अतिरिक्त बाह्य निरिक्षकज्यू तथा विभागिय प्रमुखले शोध कार्यमा गर्नु भएको सहयोगकालागि सधै कृतज्ञ रहनेछु ।

यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सहयोग गर्नुहुने आदणीय दाई रमेश बराल, यसै समुदायका अग्रज व्यक्ति हडम मुर्मु, गरामनिका सम्पुर्ण सतार समुदायका व्यक्तिहरुको सहयोग विना यो सोधकार्य सफल हुन सक्दैन थियो । उहाँहरुको सहयोगको लागी म सधै आभारि हुनेछु । शोधकार्यमा सदा सहयोग गर्नुहुने साथि टेकराज भट्टराईलाई बिशेष धन्यवाद दिन चाहान्छु । मलाई सधै उत्प्रेरित गरिरहनु हुने मेरो परिवारका सदस्यहरुप्रति सदा आभार रहिरहने छु । कम्प्युटरमा सहयोग गरिदिनुहुने एभरेष्ट फोटोकपि सेन्टर प्रति पनि धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहान्छु । साथै प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष सहयोग गरिदिनुहुने सम्पूर्ण शुभचिन्तक महानुभावहरुमाझ म दिक्षा आचार्य हरपल कृतज्ञ रहने छु ।

....

प्रस्तुतकर्ता

दिक्षा आचार्य

बिर्तामोड नगरपालिका,

गरामनि ८,

विषयसूची **पृष्ठ न.**

अध्याय १

परिचय

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमी.. १

१.१.१ सतार जातिको परिचय.. ४

१.१.२ आयको परिचय.. ५

१.१.३ शिक्षाको परिचय... .... ५

१.१.४ सतार जातिको आयको अवस्था.. ६

१.१.५ सतार जातिको शिक्षाको अवस्था.. ७

१.२ समस्याको कथन... ८

१.३ अध्ययनको उद्देश्य.. ९

१.३.१ सामान्य उद्देश्य... ९

१.३.२ विशिष्टकृत उद्देश्य... ९

१.४ अध्ययनको औचित्य... ९

१.५ अध्ययनको संगठन...९

अध्याय २

साहित्यिक पुनर्समिक्षा

२.१ सैद्दान्तिक साहित्यिक पुनर्समिक्षा... ११

२.१.१ अनुभवजन्य साहित्यीक पुनर्समिक्षा... १२

२.२ अवधारणाको रुपरेखा.. १४

२.३ अनुसन्धानको अन्तर.. १४

अध्याय ३

अध्ययनको विधि

३.१ क्षेत्र चयनको औचित्यता.. १६

३.२ अध्ययनको ढाँचा.. १६

३.३ समग्र नमुना छनौट विधि..१७

३.४ तथ्याङ्कको प्रकृति र श्रोत.. १७

३.५ तथ्याङ्क संकलन विधि... .... १७

३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण प्रकृया.. १८
३.७ कार्य क्षेत्रको प्रकृति.. १८
३.८ अध्ययनको सीमा.. १८

अध्याय ४

सतार जातिहरुको आय र शिक्षाको सम्बन्ध

४.१. उत्तरदाताहरुको उमेर समूह र घर संख्या.. २०
४.२ उत्तरदाताहरुको वैवाहिक स्थिति... २०
४.३ उत्तरदाताहरुको सम्पत्ति विवरण..२१
४.४ उत्तरदाताहरुको पेशा.. २२
४.५ उत्तरदाताहरुको मासिक आय... २३
४.६ उत्पादित अन्नले खान पुग्ने/नपुग्ने अवस्था विवरण २५
४.७ कुल मासिक आयले महिनाभरिको खर्च पुग्ने या नपुग्ने बिवरण........... २६
४.८ उत्तरदाताहरुको शैक्षिक स्तर.. २७
४.९ शिक्षा प्रति महत्वको अवस्था.. २८
४.१० शिक्षित र अशिक्षित बीचको फरक.. २९
४.११ बिवाह... ३०
४.१२ उत्तरदाताहरुको आर्थिक अवस्थाले शैक्षिक क्षेत्रमा पारेका प्रभाव.............. ३२
४.१३ बिद्यालयको प्रकृति... ३२
४.१४ अतिरिक्त क्रियाकलापमा सन्थाल बालबालिकाको अवस्था....................... ३५
४.१४.१ अतिरीक्त कृयाकलापमा सहभागिता ३६
४.१५ बिद्यालय भर्ना गरिएका बच्चाहरु विद्यालय जाने नजाने अवस्था............. ३६
४.१७ बिद्यालयको संरचना.. ३८
४.१७ बिद्यालय जाने वा नजाने अभिभावकको अवस्था ३८
४.१८ घरायसी खर्चले गर्दा शिक्षामा असर गरेको वा नगरेको अवस्था................३९

अध्याय ५

साराशं र निष्कर्ष

५.१ सारांश ४०
५.२ निश्कर्ष ४४

तालिका सूची   पृष्ठ नं

तालिका नं १. उत्तरदाताहरुको उमेर समूह अनुसार उत्तरदनताको संख्या................. ....२०

तालिका नं २. उत्तरदाताहरुको वैवाहिक स्थिति...२१

तालिका नं ३. उत्तरदाताहरुको सम्पत्ति विवरण २१

तालिका नं ४. उत्तरदाताहरुका पेशाको विवरण २३

तालिका नं ५. उत्तरदाताहरुको मासिक आय विवरण..२४

तालिका नं ६. उत्पादित अन्नले खान पुग्ने/नपुग्ने अवस्था विवरण २५

तालिका नं ७. मासिक आयले खर्च पुगेको/नपुगेको अवस्था........ .... २६

तालिका नं ८. उत्तरदाताहरुको शैक्षिक स्तर...२७

तालिका नं ९. शिक्षा प्रति महत्वको अवस्था..   २८

तालिका नं १०. शिक्षित र अशिक्षित बीचको फरक २९

तलिका नं ११. शिक्षा प्राप्त गर्ने विवरण...   ३२

तालिका नं १२. बिद्यालयको प्रकृति विवरण ३३

तालिका नं १३. उच्च शिक्षा लिन नसक्ने कारणहरु ३५

तालिका नं १४. विद्यार्थी विद्यालय जाने नजाने विवरण.................................... .... ३७

तालिका नं. १५ अभिभावकको जीम्मेवारी विवरण... ३९

तालिका नं. १६ घरायसी खर्चले शिक्षामा गर्ने असर ४०

संक्षिप्त

न.पा .... नगरपालिका

के.त.वि..केन्द्रीयतथ्याङ्कविभाग

ज.ग...जनगणना

आ.ज..आदिवासी/जनजाति

मा.त...माध्यमिक तह

नं..नम्बर

वडा नं...वडा नंम्बर

कि.मी... किलो मिटर

%... प्रतिशत

 - ....देखि

क्षे.स .... क्षेत्र सर्वेक्षण

ता.नं...तालिका नंम्बर

घ.सं...घरसंख्या

बि.न.पा..बिर्तामोड नगरपालिका

घ.सं.. घर संख्या

SLC ………………………………School leaving Certificate

+2………………………………… ten Plus Two